Оскільки принцип системності передбачає об'єднання дисциплін мовного і правового циклів і одночасно врахування особливостей здійснення будь-якої процесуальної дії або вузьку спеціалізацію юриста, то в обгрунтування пропонованої нами методичної системи професійної комунікативної підготовки студентів-юристів доцільне введення принципу інтегративності та варіативності.

Таким чином, все, сказане вище, робить абсолютно очевидним, що при розробці системи професійної комунікативної підготовки студентів-юристів не можна акцентувати увагу тільки на навчання загальним професійно-значущих для юристів всіх спеціальностей мовним знанням, умінням і навичкам.

Визнаючи досконалу необхідність загальної професійно-значущої мовної підготовки, слід враховувати той факт, що кожна юридична спеціальність має свої специфічні особливості, в тому числі і особливості в здійсненні тих чи інших професійних мовних дій. Саме тому процес комунікативної підготовки юристів вузьких спеціальностей (або спеціалізацій студентів-юристів на кафедрах) повинен бути забезпечений особливо відібраним змістом інтегрованих мовних блоків, які сприятимуть успішності майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року №1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 19.01.2019).

2. Косянова О. М. К вопросу о формировании профессиональной коммуникативной компетентности студентов правовых специальностей. Проблемы культуры речи в современном коммуникативном пространстве: материалы межвузовской научной конференции / Отв. ред. Т. С. Кириллова. Нижний Тагил: Нижнетагильская государственная социально-педагогическая академия, 2006. С. 99–101.

3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. Высшее образование сегодня. 2003. № 5. С. 35–41.

4. Карташов В. Н. Юридическая практика в правовой системе общества. Общая теория государства и права / Под ред. М. Н. Марченко. Т. 2. М.: Издательство «Зерцало», 1998. 350 с.

5. Матузов Н. И. Юридическая практика / Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права: учеб. М.: Юристь, 2002. 360 с.

6. Шиханцов Г. Г. Юридическая психология. М.: Юрист, 2000. 267 с.

7. О «юридических клиниках». Журнал Министерства юстиции. 1901. № 1. Январь. № 2. Февраль. С. 175–181.

8. Гончаренко В. О. Юридична клініка: історія і визначення. Практика діяльності «юридичних клінік» України. 2004. № 1. С. 3–5.

Kostruba A. Thoughts on the problem of formation of professional communicative competence of lawyers.

Reforming institutions of procedural law of Ukraine requires a higher level of communicative competence of lawyers, which presupposes applying innovative approaches to organization of professional training of lawyers, as well as introducing competence – oriented education and teaching in the light of their dialogue and discussion and linguo-intense professional activity.

As professional activity of lawyers is based on communications, it requires well-developed communicative skills, consequently, the entire organization of professional training of lawyers shall be structured taking into account this factor. The Article suggests the integrative approach to formation of professional communicative competence of students of legal departments, which includes combination of linguistic and law – specific disciplines within the context of applying interactive training techniques.

Keywords: legal education, competence, competence – oriented approach, sociability, higher education.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.7

Кот О. О.,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, заслужений юрист України

У статті проаналізовано питання, що стосуються визначення принципів права, їх ролі та наукового підходу до їх походження. Для проведення даного аналізу автор використовував як авторитетні вітчизняні джерела та джерела пострадянського простору, так і твори іноземних

вчених-цивілістів. Основну увагу акцентовано на завданнях, які пов'язані, зокрема, з загальними принципами цивільного права. Під час аналізу автором було виявлено, що термін «принципи права» був об'єктом чисельних досліджень. Під час вивчення автор приділяв особливу увагу також визначенню вищезгаданого терміна на законодавчому рівні, зокрема проаналізовано статті ЦК України. Проведено паралель між детермінацією терміна «принципи цивільного права» доктринальним та нормативно-правовим визначенням.

Ключові слова: принципи права, здійснення суб'єктивних цивільних прав, юридичні категорії, основоположні принципи.

Жодне розвинуте суспільство, писав С. А. Муромцев, не має повної єдності у поглядах на належне, але всі існуючі у суспільстві уявлення можуть бути реалізовані у чинному правовому порядку [1, с. 155]. Цю думку видатного вченого доцільно розвинути, стверджуючи, що у праві приватному неможливо реалізувати всі уявлення суспільства про належне за допомогою звичайних норм закону, які вимагають певної поведінки у конкретній ситуації.

Слід акцентувати увагу на двох важливих моментах, що забезпечують регулювання відносин у приватноправовій сфері:

1) дія принципу диспозитивності, що іманентний загальним засадам приватного права – автономія волі, вільне волевиявлення тощо;

2) прогалини у правовому регулюванні, зумовлені різноманітністю суспільних відносин, що належать до сфери регулювання приватного права.

Відтак важливе місце у механізмі правового регулювання посідають загальні принципи, або основні засади цивільного права.

Відносини, врегульовані цивільним правом, настільки різноманітні та багатогранні, що сам закон у багатьох випадках проголошує можливість відходу від його правил, укладення непойменованих договорів, вільний вибір способів здійснення права тощо. Проте у таких випадках закон не може залишити суспільні відносини без регулювання взагалі. Тому, наділяючи їх учасників безпрецедентною в порівнянні з будь-якою іншою галуззю права свободою, закон все ж повинен формувати загальні абстрактні правила, щоб свобода не перетворилась у безконтрольне свавілля. Такими орієнтирами, в першу чергу, виступають принципи права. Як відзначав Р. Давід, жодна законодавча система не може обійтися без таких коректив чи застережень; їх відсутність може привести до розбіжності між правом і справедливістю [2, с. 108].

Термін «принцип» походить від латинського слова «principium», тобто найбільш загальні, основні, вихідні положення, засоби, правила, які визначають природу та соціальну сутність явища, його спрямованість і найбільш істотні ознаки.

Принципи права ще за радянських часів були об'єктом багатьох досліджень, водночас єдиним та несуперечливим вченням про принципи цивільного права, але надало можливість вирішити численні локальні питання в межах цієї проблеми. До останніх слід віднести і питання про визначення поняття принципів права.

На думку С. С. Алексєєва, принципи права – це виражені в праві вихідні нормативно-керівні засади, які характеризують його зміст, основу, закріплені в ньому закономірності суспільного життя. Ці ідеї та керівні засади у концентрованому, стислому вигляді розкривають зміст права [3, с. 98].

Додатково О. О. Красавчиков акцентував увагу на тому, що ці керівні ідеї знаходять свій вираз і закріплення у нормах законодавства, є ідеологічним відображенням потреб суспільного розвитку, а у відповідності з ними здійснюється правове регулювання суспільних відносин [4, с. 27–28].

У будь-якому разі поняття «принцип» прийнятне лише до таких категорій, що можуть вважатись основоположними, оскільки принципом є узагальнений вираз сутності явища, що відображає об'єктивно існуючу реальність і закономірності в межах останнього [5, с. 6].

Такий підхід був сприйнятий і розвинутий сучасними вітчизняними дослідниками. Зокрема, С. Погребняк під принципами права розуміє систему найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис і цінностей, що притаманні цій системі права, і визначають її характер та напрями подальшого розвитку [6, с. 22–23].

На вказане визначення принципів права посилаються у своїх дослідженнях і вчені-цивілісти, при цьому небезпідставно вказуючи на його складність та надмірну затеоретизованість [7, с. 34].

Узагальнюючи наведене, можна констатувати, що принципи права, з одного боку, у найбільш концентрованому вигляді виражають істотні риси права, будучи його квінтесенцією, «обличчям», певним «згустком» правової матерії, а з іншого – визначають загальну направленість, основні особливості й найбільш суттєві риси правового регулювання.

У процесі новітньої кодифікації цивільного законодавства у ЦК України було включено окрему ст. 3 «Загальні засади цивільного законодавства», в якій знайшли відображення найбільш характерні для приватноправової сфери основоположні засади [8, с. 49]. При цьому аналіз наукових праць

вітчизняних цивілістів дає підстави вважати синонімічними поняття «принципи» та «засади», а також розглядати закріплені у ст. 3 ЦК України основоположні засади в якості принципів права. Розробники проекту ЦК України усвідомлювали, що закон у сфері приватного права не здатний «самотужки» впоратись із регулюванням цивільних правовідносин та запропонували систему інших регуляторів, чільне місце серед яких займають принципи природного права.

Відомий цивіліст Ю. Х. Калмиков зазначав, що саме ці положення, перші статті кодексу, слід вважати правовими основами економічного обороту. Стрижньові ідеї та принципи, закріплені у них, пронизують усі без виключення норми цивільного законодавства. Відповідні приписи закріплюють вихідні положення, які мають основоположне значення не тільки для інших розділів кодексу, а й для всієї системи актів цивільного законодавства та правозастосовчої практики [9, с. 44–46].

Наведене надає можливість дійти висновку про те, що здійснення суб'єктивних цивільних прав знаходиться під впливом трьох рівнів принципів. На першому, найбільш загальному рівні, на відповідну поведінку суб'єктів впливають загальноправові принципи. Водночас, зважаючи на особливості різних галузей права, у межах останніх ці принципи можуть наповнюватись дещо різним змістом і мати особливості, тому свій вплив на суспільні відносини вони здійснюють не безпосередньо, а опосередковано, конкретизуючись в принципах кожної галузі права [10, с. 25], тобто через ті уявлення про відповідні категорії, які панують у доктрині відповідної галузі права.

Отже, на другому рівні знаходяться галузеві принципи, у даному випадку – це принципи цивільного права.

У зв'язку із цим безпосереднє відношення до предмета дослідження має проблема реалізації загальних засад цивільного законодавства при здійсненні цивільних прав і обов'язків, яка залишається однією з актуальних, проте малодосліджених наукою, хоча останнім часом інтерес цивілістів до цієї проблематики відновлюється.

На третьому рівні знаходяться спеціальні (інституційні) принципи здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Але враховуючи, що у ст. 3 ЦК України закріплено не всі основоположні засади відповідної галузі права (це ж саме можна сказати про підгалузі та інститути цивільного права), важливо розуміти, що відсутність норми, текстуально подібної до формулювання принципу, не означає невизнання цього принципу права.

На питанні про розмежування принципів та норм права зупинявся Р. Дворкін, який вказував, що різниця між ними є логічною. Принципи і норми свідчать про конкретні права та обов'язки за конкретних обставин, але відрізняються за характером напряму, що ними задається. Зокрема, принцип не передбачає вказівки на умови, в яких його застосування необхідне, він радше формулює підстави для міркування у певному напрямі та не диктує конкретного рішення [11, с. 48–50].

У цій частині доцільно зазначити, що за своєю суттю принципи права не вимагають свого точного текстуального закріплення у нормі права і не зводяться до останньої. Основним призначенням норми права є моделювання прав та обов'язків, а через них – і поведінки суб'єктів у конкретних випадках. Натомість для принципу питання прав та обов'язків суб'єкта є лише одним із завдань, призначень цієї ідеї. Більше того, принципи певної галузі (підгалузі, інституту) є ідейною основою всіх норм відповідної галузі, опосередковують весь зміст такої галузі, у якій не залишається норм, де не виражався б відповідний принцип. Тому варто погодитись із С. М. Братусем у тому, що основні принципи галузі права повинні бути виявлені в самих нормах, які складають у сукупності дану галузь; якщо ж принципи прямо не сформульовані, вони мають бути виведені із загального змісту норм. В останньому випадку у виявленні та формуванні принципів галузі права важливу роль відіграє практика та правова наука [12, с. 137].

З урахуванням наведеного та не обмежуючись ст. 3 ЦК України, слід відзначити широкий плюралізм думок вчених з питання про те, які саме засади та керівні ідеї необхідно відносити до принципів здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Наприклад, з точки зору В. П. Грибанова, який одним із перших серед цивілістів звернувся до аналізу цього правового явища, принципами здійснення суб'єктивних цивільних прав є законність, добросовісність, здійснення цивільних прав відповідно до їх призначення, реальне здійснення прав, товариська співпраця при здійсненні цивільних прав та обов'язків, економічність [13, с. 225–232].

Більш розгалужену систему принципів виділяє Є. В. Вавілін, за твердженням якого діють принцип гарантованого здійснення цивільних прав та виконання обов'язків; принцип ефективності; принцип поєднання приватних та суспільних інтересів; принцип безперешкодного здійснення цивільних прав; принцип рівності учасників цивільних правовідносин; принцип диспозитивності; принцип збереження прав у випадку відмови від цих прав; принцип неприпустимості зловживання правом; принцип розмірності цивільних прав та обов'язків [14, с. 209–296].

Таким чином, в доктрині цивільного права відсутня єдність з приводу системи принципів здійснення суб'єктивних прав. Більше того, вочевидь, у прагненні максимально детально проаналізувати

цю проблему в якості принципів науковці виділяють явища, які за своєю суттю навряд чи можуть вважатись такими засадами. У зв'язку із цим при побудові системи відповідних принципів для наукових та практичних цілей доцільно розглянути не всі, а лише такі основні засади (керівні ідеї), які або є спеціальними (інституційними) й притаманні лише здійсненню цивільних прав, або мають дійсно важливе значення для останнього, хоча є характерними й для інших інститутів чи підгалузей приватного права.

Серед аналізованих принципів особливе місце займає свобода здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Свого часу, Т. Гоббс загалом визначав природне право як таке через категорію свободи, яку кожна людина має, аби використовувати свою владу на власний розсуд задля збереження власної природи, себто власного життя, і, отже, це свобода робити все, що згідно з власною думкою і розумом людина вважатиме за найдоцільніший засіб для досягнення своєї мети [15, с. 155]. Ці погляди корелюються із римським розумінням свободи як природної можливості робити те, що кому завгодно, якщо тому не перешкоджає яка-небудь сила чи право.

Аналогічно І. Кант писав, що природжене право тільки одне єдине – свобода (незалежність сваволі іншого, яка примушує), наскільки вона є сумісною зі свободою кожного іншого, що відповідає всезагальному закону, і є цим єдиним первинним правом, притаманним кожній людини в силу її приналежності до людського роду [16, с. 147].

В теорії права свобода вважається ідеєю права, основним його поняттям, головним і найбільш істотним змістом права. До того ж особливо підкреслювалось, що право є охороною та гарантією лише мінімуму людської свободи [17, с. 98].

У сучасній науці права свобода розглядається як основна засада права загалом, яка лежить в основі інших принципів права та якою має бути пронизане все позитивне право. При цьому, за твердженням Ф. Хайєка, свободу можна зберегти тільки якщо відноситись до неї як до вищого принципу, який неприпустимо приносити в жертву заради окремих вигод [18, с. 75].

В якості загального принципу права, свобода, безумовно, проявляється через категорії приватного права, навіть не змінюючи свою назву. Як зазначав Й. О. Покровський, праці якого продовжують істотно впливати на сучасну доктрину, цивільне право споконвічно і по самій своїй структурі було правом окремої людської особистості, сферою її свободи і самовизначення. Тут вперше зародилося уявлення про людину як суб'єкта прав, тобто уявлення про особистість як про щось юридично самостійне і незалежне навіть по відношенню до держави та її влади. Якщо за людиною визнано те чи інше суб'єктивне право, вона уже займає певну позиції щодо цих останніх, вона уже може чогось вимагати від них, вона уже певна вольова одиниця, а не безголоса особина у стаді [19, с. 307]. Аналогічно висловлювався і С. С. Алексєєв, який стверджував, що приватне право – це суверенна територія свободи на основі права, воно є носієм цивілізованої свободи, якщо завгодно, її споконвічною, першородною оселею, яка не має в низці сфер життя суспільства альтернативи [20, с. 351–360].

Що стосується нормативного закріплення, то у ст. 3 ЦК України принцип свободи безпосередньо не називається, хоча відзначений такий його прояв як свобода договору (п. 3 ч. 1 ст. 3 ЦК України), а також зазначається органічно пов'язаний принцип неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини (п. 1 ч. 1 ст. 3 ЦК України). Тим не менш, цей принцип цілком може бути виведений з окремих норм цивільного кодексу, що загалом відповідає європейським традиціям приватного права та права англосаксонської сім'ї. Зокрема, в контексті здійснення суб'єктивних цивільних прав даний принцип може бути напряму виведений з положень ч. 1 ст. 12 ЦК України, відповідно до яких особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд.

Термін «свобода» загалом вдало відображає не тільки суворі юридичні, а й інтуїтивні уявлення про сферу приватного права в цілому і здійснення суб'єктивного цивільного права зокрема. Водночас слід визнати, що в окремих випадках, завдяки своєму міжгалузевому значенню, термін свобода може виявитись занадто широким, і тому доцільним вбачається його умовна конкретизація через, так би мовити, більш юридичну категорію.

В основі уявлень про свободу в цивільному праві лежить сама ідея цього права як права приватного і, зокрема, особливості його методу. Так, в науці є загальновизнаним факт, що цивільне право побудоване на засадах юридичної рівності сторін і диспозитивності. За влучним висловом Н. С. Кузнєцової, юридична рівність, вільне волевиявлення, диспозитивність є «генетичним кодом» цивільних відносин [21, с. 13]. Цей генетичний код, безумовно, чинить вплив і виявляється у сфері виникнення, зміни, здійснення та припинення суб'єктивних прав особи.

У цьому сенсі С. С. Алєксєєв зауважував, що суб'єктивні права являють собою якраз той елемент правової системи, в якому виражається сама природа права як чинника, що визначає свободу правомірної поведінки. Вони закріплюють свободу, ініціативу та самостійність осіб – носіїв права. Уповноважений в рамках суб'єктивного права може вчиняти або не вчиняти дозволені дії, вчиняти їх у повному обсязі або частково, у порядку, найбільш зручному для нього [22, с. 115]. У свою чергу,

В. Ф. Яковлєв слушно зазначав, що наділення правом включає в якості неодмінного компонента також і наділення диспозитивністю, оскільки право як міра можливої поведінки, на відміну від обов'язку, включає в себе альтернативу: уповноважена особа може і не скористатися цією мірою поведінки на власний розсуд. Сама по собі диспозитивність передбачає можливість суб'єктів цивільного права на свій розсуд набувати суб'єктивні цивільні права та обов'язки, визначати у відомих межах їх зміст, здійснювати їх та розпоряджатися ними [23, с. 85–86].

Якщо подібні характеристики застосовувалися у радянські часи за командно-адміністративного економічного укладу, то перехід до ринкових засад господарювання, рівно як і курс на правову державу та громадянське суспільство, мають надати ще більш яскравого прояву вказаним засадам у всіх сферах життя, врегульованих цивільним правом. Тому не дивно, що сучасні вітчизняні цивілісти також висловлюються на користь прояву диспозитивності під час здійснення суб'єктивних прав у можливості вчиняти відповідні дії на власний розсуд. Так, Н. С. Кузнєцова наполягає, що в юридичних межах свободи, тобто в межах суб'єктивного права, кожен має можливість діяти на власний розсуд. Уповноважена особа виступає носієм свободи як по відношенню до своїх власних дій, так і щодо свободи від стороннього втручання [24, с. 255]. На думку В. Л. Яроцького, диспозитивність, перш за все, полягає у визначеній нормами цивільного права можливості управомочених осіб діяти ініціативно, обираючи можливі варіанти їх правомірної поведінки, тобто самостійно визначати форми реалізації комплексу наданих їм правових можливостей [26, с. 117].

У цивілістичній літературі також зауважується, що характерними рисами диспозитивного уповноважуючого елемента цивільно-правового методу є, серед іншого, можливість вибору учасниками цивільних відносин варіанта поведінки, що не суперечить засадам цивільного законодавства і нормам моралі. Учасники цивільних правовідносин самостійно обирають форми, способи, час та межі своєї юридичної та фактичної поведінки, не порушуючи права інших, сторонніх осіб. У цьому знаходить свій вияв загальна ідея, згідно з якою в галузі приватного права особа здійснює свої суб'єктивні права вільно, на власний розсуд.

З наведеним можна беззастережно погодитись, оскільки якщо суб'єктивне цивільне право є мірою свободи особи у відносинах з іншими, то вчинення дій на реалізацію цього права з необхідністю також має характеризуватись як свободне. Інакше визначення права через свободу буде лише декларацією. В свою чергу, свободу дій особи у самому загальному наближенні можна розуміти як гарантовану можливість обирати між декількома варіантами поведінки, тобто діяти на власний розсуд (або ж навіть не діяти взагалі, що також є проявом власного розсуду суб'єкта).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Муромцев С. А. Определение и основное разделение права. М.: Типография А. И. Мамонтова и Ко, 1879. С. 155.
2. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози; пер. с фр. В. А. Туманова. М.: Международные отношения, 2003. С. 108.
3. Басай О. В. Принципи цивільного права в давньому Римі. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 59. С. 172.
4. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. Т. I. М.: Юридическая литература, 1981. С. 98.
5. Добровольская Т. Н. Принципы советского уголовного процесса. Вопросы теории и практики. М.: Юридическая литература,1971. С. 6.
6. Погребняк С. Втілення принципів права в юридичних актах. Вісник Академії правових наук України. 2006. № 2 (45). С. 22–23.
7. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 34.
8. Кузнецова Н. С. Совершенствование механизма правового регулирования гражданских правоотношений. Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 листопада 2011 року. К.: Алерта, 2012. С. 49.
9. Калмыков Ю. Х. О значении общих положений гражданского законодательства. Гражданский кодекс России. Проблемы. Теория. Практика: сборник памяти С. А. Хохлова / отв. ред. А. Л. Маковский; Исследовательский центр частного права. М.: Международный центр финансово-экономического развития, 1998. С. 44–46.
10. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 25.
11. Дворкин Р. О правах всерьез. Пер. с англ.; ред. Л. Б. Макеева. М.: РОССПЭН, 2004. С. 48–50.
12. Братусь С. Н. Предмет и система советского гражданского права. М.: Госюриздат, 1963. С. 137.
13. Грибанов В. П. Принципы осуществления гражданских прав. Осуществление и защита гражданских прав. М.: Статут, 2001. С. 225–232.

14. Вавилин Е. В. Осуществление и защита гражданских прав. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 209–296.
15. Гоббс Т. Левіафан. Пер. з англ. К.: Дух і Літера, 2000. С. 155.
16. Кант И. Метафизика нравов в двух частях. Сочинения в шести томах. Т. 4. Ч. 2. [под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана]. М.: «Мысль», 1965. С. 147.
17. Бердяев Н. А. Философия неравенства. Сост. и отв. ред. О. А. Платонов. М.: Институт русской цивилизации, 2012. С. 98.
18. Хайек Ф. А. Право, законодательство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики. Пер. с англ. Б. Пинскера и А. Кустарева под ред. А. Куряева. М.: ИРИСЭН, 2006. С. 75.
19. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Изд. 4-е, испр. М.: Статут, 2003. С. 307.
20. Алексеев С. С. Частное право: научно-публицистический очерк. Собрание сочинений. В 10-и т. Справочный том. Т. 7: Философия права и теория права. М.: Статут, 2010. С. 351–360.
21. Кузнєцова Н. Основні методологічні засади сучасного цивільного права України. Право України. 2009. № 8. С. 13.
22. Алексеев С. С. Общая теория права. В двух томах. Т. II. М.: Юридическая литература, 1982. С. 115.
23. Яковлев В. Ф. Гражданско-правовой метод регулирования общественных отношений: учебное пособие. Свердловск: Издательство Свердловского юридического института, 1972. С. 85–86.
24. Кузнецова Н. С. Развитие гражданского общества и современное частное право Украины. Вибрані праці. К.: Юридична практика, 2014. С. 255.
25. Яроцький В. Самоорганізаційні засади функціонування сфери цивільно-правового регулювання як різновиду соціальних управлінських систем. Вісник Академії правових наук України. 2007. № 4 (51). С. 117.

Kot O. Principles of the exercise of subjective civil rights

This article analyzes the issues relating to the definition of the principles of law and the role of scientific approach to their origin. To conduct this analysis the author used both reputable domestic sources and the former Soviet Union sources and works on civil law of foreign civil law scholars. The main attention is paid to the problems associated in particular with the general principles of civil law. When analyzing the author found that the term "principles of law" has been the subject of numerous studies. In the study author paid special attention to the definition of above-mentioned term on the legislative level, including analyzes of articles of the Civil Code of Ukraine. A parallel was drawn in the determination of the term "civil law principles" between the doctrinal and legislative definition. Moreover, it was pointed that the form in which the idea of principle is expressed does not play a crucial role in enshrining fundamental principles, in particular, in the civil legislation. In the end the author concluded the main common characteristics of all the definitions given in the article. During the research the author stated that the definition of the principles of law is a complex and theorized category of law.

The main idea in defining the term "principles of law" is that in all analyzed approaches the author distinguished common understanding principles as basics that open the meaning of law, its existence itself. The systematization of principles as imperative postulates enshrined in law is generally acknowledged.

Keywords: principles of law, exercise of subjective civil rights, law categories, fundamental principles.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СПОРУ СУДОМ

https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.8

Майданик Н. Р.,
кандидат. юридичних наук, докторант НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Статтю присвячено загальній характеристиці юридичної методології вирішення цивільного спору судом. Сформовано та досліджено поняття, об'єкт та особливості юридичної методології вирішення цивільного спору судом.

Ключові слова: суд, юридична методологія, цивільний спір, правовий конфлікт, захист прав.

Сучасним законодавством, доктриною права і правозастосовною практикою не сформовано чіткого розуміння поняття, предмета, механізмів (форм, інструментів) і системи юридичної методології вирішення цивільного спору судом. Сучасне розуміння юридичної методології не відповідає її дійсному